

MOGUĆNOST RAZVOJA RURALNOG TURIZMA CETINSKE KRAJINE NAKON COVID-19

Kunac, Marijana

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:347744>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET SPLIT**

**ZAVRŠNI RAD
MOGUĆNOST RAZVOJA RURALNOG TURIZMA CETINSKE
KRAJINE NAKON COVID-19**

Mentor:

Izv.prof.dr.sc. Marko Hell

Student:

Marijana Kunac 5181275

Split, lipanj, 2020.

SADRŽAJ:

1. UVOD	4
1.1. Definiranje problema istraživanja	4
1.2. Ciljevi rada	4
1.3. Metode rada	4
1.3.1. Metoda analize	4
1.3.2. Metoda sinteze	5
1.3.3. Metoda dedukcije	5
1.3.4. Metoda komparacije	5
1.4. Struktura rada	5
2. VAŽNOST TURIZMA ZA RAZVOJ RURALNIH PODRUČJA.....	6
2.1. Definicija i obilježja turizma	6
2.2. Povijesni razvoj turizma	6
2.3. Hrvatski turizam kroz povijest	8
2.4. Hrvatski turizam danas	9
2.4.1. Atrakcije	9
2.4.2. Turistička infrastruktura	10
2.4.3. Turističko tržište	10
2.4.3.1. Dominantni proizvodi.....	11
2.5. Odrednice ruralnog turizma	12
2.6. Ruralni turizam u Hrvatskoj danas.....	14
2.6.1. Spajanje ruralnog turizma s poljoprivredom.....	14
2.6.2. Smještajni objekti u seoskim domaćinstvima.....	15
3. KARAKTERISTIKE CETINSKE KRAJINE KAO POTENCIJAL ZA RAZVOJ RURALNOG TURIZMA.....	18
3.1. Opće zemljopisne značajke	18
3.2. Gospodarske značajke Cetinske krajine	20
3.3. Turistička ponuda Cetinske krajine	21
3.3.1. Sinj.....	21
3.3.2. Otok	22
3.3.3. Vrlika.....	23
3.3.4. Trilj	24
3.3.5. Hrvace.....	24
3.4. Održavanje običaja Cetinske krajine	25
3.4.1. Manifestacije kao dio običaja	26
3.5. SWOT analiza Cetinske krajine.....	27
3.6. Ograničavajući čimbenici razvoja ruralnog turizma	28
4. COVID-19 I TURIZAM.....	30
4.1. Koronavirus i turizam.....	30
4.1.1. Ključna područja promjena	31

4.2. Utjecaj i posljedice Covid-19 krize na destinacije zaštićenih prirodnih područja.....	32
4.3. Stanje u Hrvatskoj prije i tijekom Covid-19.....	34
5. CETINSKA KRAJINA KAO POTENCIJAL ZA RAZVOJ RURALNOG TURIZMA NAKON COVID-19.....	36
5.1. Smjernice za razvoj ruralnog turizma u Cetinskoj krajini	36
5.2.1. Seosko domaćinstvo Podastrana.....	36
5.2.2. Seosko gospodarstvo Panj	39
5.2.3. Obiteljsko izletište Mustang.....	41
6. ZAKLJUČAK.....	42
POPIS LITERATURE:.....	43
POPIS SLIKA	45
POPIS TABLICA.....	45
POPIS GRAFIKONA:	45
SAŽETAK:.....	46
SUMMARY:.....	47

1. UVOD

1.1. Definiranje problema istraživanja

U ovom radu glavni predmet istraživanja je Cetinska krajina i ruralni turizam. Turizam danas uvjetuje i oblikuje suvremeni društveni razvoj, stoga se postavljaju pitanja „kakav turizam treba biti?“ , „koi su preduvjeti razvoja hrvatskog turizma?“ , te „čime će hrvatski turizam privlačiti potražnju?“. U kontekstu ruralnog turizma, Hrvatska prednjači u odnosu na ostale europske zemlje zbog svojih prednosti, kao što su bogata kulturna baština, raznolikost prirodnih atrakcija, više selektivnih oblika turizma i sl. Svake godine gosti možda ponajprije dolaze radi “sunca i mora”, ali sve češće se mogu primijetiti i izvrsne turističke priče povezane s ruralnim, sportskim, avanturističkim ili nekim drugim oblikom turizma. Dobro je što se Hrvatska definitivno počela profilirati kao destinacija za različite segmente gostiju, između ostaloga i kada je riječ o ruralnom turizmu, koji je vrlo često povezan s turističkim proizvodima kao što su eko, gastro ili cikloturizam. Ovaj rad sadrži objašnjenje trenutne situacije u Hrvatskoj, njezin razvoj od prošlosti do danas, te stanje ruralnog turizma prije i nakon pandemije Covid-19.

1.2. Ciljevi rada

U kontekstu spomenute problematike i predmeta istraživanja u ovom radu će se pokušati ostvariti nekoliko ciljeva. Jedan od ciljeva istraživanja odnosi se na identifikaciju ograničenja razvoja turizma na području Cetinske krajine. Također, cilj ovog rada je istražiti potencijalna domaćinstva koja nude cjelovitu ponudu u kontekstu ruralnog turizma, te usporediti poslovanje tih domaćinstava prije pandemija Covid-19, tijekom pandemije i nakon Covid-19.

1.3. Metode rada

1.3.1. Metoda analize

Metodom analize će se objašnjavati stvarnost putem raščlanjivanja pojmova, sudova i zaključaka, na njihove sastavne dijelove i elemente.

1.3.2. Metoda sinteze

Ovom metodom se objašnjava stvarnost putem spajanja jednostavnih misaonih tvorevina u složene, povezujući izdvojene elemente, pojave, procese i odnose u jedinstvenu cjelinu u kojoj su njezini dijelovi uzajamno povezani.

1.3.3. Metoda dedukcije

U ovom radu će se koristiti deduktivna metoda kao sustavna primjena deduktivnog načina zaključivanja u kojem se iz općih sudova izvode posebni i pojedinačni zaključci. Dedukcija uvijek pretpostavlja poznavanje općih znanja na temelju kojih se spoznaje ono posebno ili pojedinačno.

1.3.4. Metoda komparacije

Primjenom metode komparacije će se u ovom radu provesti način uspoređivanja istih ili srodnih činjenica tj. utvrđivanje njihove sličnosti i razlika u njihovom ponašanju i intenzitetu. Primjerice, stanje seoskih domaćinstava prije i nakon pandemije Covid-19.

1.4. Struktura rada

Završni rad se temelji na literaturi koja uključuje stručne i znanstvene časopise, internetske izvore relevantne za predmet istraživanja te prateće knjige sa Ekonomskog fakulteta. Rad se sastoji od 5 poglavlja. U uvodnom dijelu objašnjen je predmet istraživanja, odnosno područje istraživanja. U prvom poglavlju razrađena je tematika značenja turizma općenito, definicija ruralnog turizma, povijesni razvoj turizma, turizam općenito u usporedbi sa turizmom u Hrvatskoj. Također sam razradila problem razlikovanja seoskog i ruralnog turizma, koji se danas često javlja u praksi.

Preduvjete i sam razvoj ruralnog turizma Cetinske krajine je obrađen u trećem poglavlju ovog rada, gdje sam navela geografske karakteristike prostora, turističku infrastrukturu, gospodarske značajke te tradicionalne običaje i manifestacije koje se održavaju u navedenim općinama/gradovima Cetinske krajine.

2. VAŽNOST TURIZMA ZA RAZVOJ RURALNIH PODRUČJA

2.1. Definicija i obilježja turizma

„Turizam je skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s takvim boravkom nije povezana nikakva njihova gospodarska djelatnost.“¹

Turizam je pojava koja uvjetuje suvremeni društveni razvoj. Djeluje u prirodi pa se prema tome radi o otvorenom sustavu. Slobodno vrijeme vezuje se uz turistička putovanja koja podrazumijevaju pokretljivost. Turizam opstaje i organizira se koristeći okruženje i informacije u skladu s okruženjem. Mjesto tranzita je mjesto odvijanja putovanja, a danas i mjesto visoke atraktivnosti u formi zrakoplovnih luka, brodskih pristaništa i dr. Preduvjeti turističke pokretljivosti su slobodno vrijeme i financijska sredstva, a objektivni pokretač je životna sredina. Financijska sredstva predstavljaju dohodak (onaj koji ostaje na raspolaganju kućanstvu nakon podmirenja osnovnih životnih potreba). Diskrecioni dohodak je platežna sposobnost korisnika turističkih usluga i proizvoda kojima isti osigurava pokretljivost (višak raspoloživih financijskih sredstava).²

Jedinstvenost turizma se poima u potrebi obuhvata vremena i prostora odvijanja. Prema prostornim obilježjima razlikujemo obalni, kontinentalni, urbani i ruralni turizam. Prema sezoni razlikujemo predsezonski, sezonski, posezonski i izvansezonski turizam, a prema dobnoj strukturi postoje turizam zrelih, mladih, obiteljski i dječji turizam.³

Da bi se dalje moglo govoriti o turizmu, potrebno je prvenstveno objasniti njegov nastanak, širenje, postizanje uspješnosti u današnjici.

2.2. Povijesni razvoj turizma

Glavna podloga koja je općenito dovela do razvoja i pojave turizma je bila ljudska potreba za promjenom mjesta boravka i promjenom načina života i životnih navika. U ranijim vremenima se teško živjelo, stanovništvo nije imalo vremena za putovanja i uživanje.

¹ Rajko, M. (2013): Institucionalni model razvoja ruralnog turizma na primjeru Središnje Istre, *Oeconomica Jadertina*, str.51

² Grižnić, J. (2019.): UVOD U TURIZAM, povijest, razvoj, perspektive, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", Pula 2019, str. 17.

³ Grižnić, J. (2019.): UVOD U TURIZAM, povijest, razvoj, perspektive, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", Pula 2019, str. 19.

Cijeli život je bio baziran na poljoprivredu i stočarstvo, uzdržavanje obitelji i teškog svakodnevnog, fizičkog rada. Čovjek je od samih početaka putovao, selio se iz raznih razloga i pobuda, najviše zbog potrage za boljim životom i zbog ratnih zbivanja. Stoga se u teoriji provlači teza da je turizam stara pojava koliko i čovjekovo postojanje, jer je turizam nezamisliv bez putovanja.

Autorica knjige „*Osnove turizma*“, Lidija Petrić, navodi kako „turistička epoha“, odnosno suvremeni turizam, započinje 1845. godine i ima četiri razdoblja:⁴

- 1845. - 1875. – putnici su još uvijek aristokrati koji posjećuju lječilišta, banje i kulturne centre;
- 1875. - 1910. – buržoazija počinje putovati pa se počinju razvijati i prva turistička mjesta, kapital ulazi u turizam;
- 1910. - 1945. – s jačanjem prava radnika počinju putovati i niži slojevi građana;
- nakon II. svjetskog rata – turistička putovanja naglo postaju popularna kod svih slojeva građana, a turizam postaje važan ekonomski i društveni faktor.

Počeci turističkih putovanja vežu se uz Grand Tour putovanja. Europska aristokratska mladež organizirano je putovala po Europi (Njemačku i Italiju) upoznavajući razne kulture, umjetnička djela, a što je dodatno osnažila ekspanzija željezničke mreže. Prvo organizirano putovanje željeznicom organizirao je Thomas Cook i to susret antialkoholičara (1841). Putovanje je bilo masovnog karaktera, oglašeno s konceptom posjete europskim gradovima, ponuđena je hrana tijekom putovanja i sklopljen je ugovor s prometnim poduzećem (željeznicom). Tada nastaje putnički ček, turistička uputnica (vaučer), paušalno putovanje (po unaprijed utvrđenim cijenama), kasnije charter (angažiranje kapaciteta za potrebe putovanja). Četiri godine kasnije Cook je organizirao i prvu ekskurziju u inozemstvo, radilo se o putovanju u Calais (Francuska) koje se poklapalo sa Pariškom izložbom. Slijedeće godine započeo je sa svojim velikim kružnim europskim turama. Tijekom 1860tih putnike je vodio u Švicarsku, Italiju, Egipat i Sjedinjene Američke Države. Cook je započeo sa "inclusive independent travel" odnosno putovanja koje putnik poduzima samostalno, a ali agencija zaračunava troškove puta, hrane i smještaja u fiksnom iznosu na željenoj ruti. Njegov uspjeh bio je ogroman, ovo se najbolje očituje u činjenici da su Škotske željeznice između 1862. i 1863. opozvale svoju

⁴ Petrić, L. (2006): *Osnove turizma*, Sveučilište u Splitu, Split

podršku i samostalno pokušale organizirati ekskurzije.⁵

2.3. Hrvatski turizam kroz povijest

Na našim prostorima, prvo organizirano putovanje odvijalo se u Rijeci. Parobrodsko društvo Austrijski Lloyd sa sjedištem u Trstu organizirao je liniju Rijeka – Trst. 1845. godine uvodi još jednu liniju – Rijeka – Senj.

29. travnja 1863. je važan datum za Hrvatski turizam, jer su tada zagrebački poduzetnici braća Mihajlović uveli prvo organizirano putovanje iz Zagreba u Gradac i Beč. Riječ je o prvom paušalnom putovanju „(skup usluga se nudi i prodaje uz jednu skupnu ili paušalnu cijenu)⁶ gdje je glavno prijevozno sredstvo bila željeznica. Braća Mihajlović su okupili putnike za Beč i Graz putem oglasa u lokalnim novinama Prozor i tako su pokrenuli promociju putovanja u tiskanim medijima u Hrvatskoj.⁷

Suvremeni turizam u Hrvatskoj razvio se 1844. godine kada je u Opatiji izgrađena Villa Angiolina, koja je danas sjedište Hrvatskog muzeja turizma. Opatija je 1889. godine proglašena lječilištem, a uz nju, tu su i Dubrovnik, Crikvenica, Rab, Lošinj, Kraljevica, Lovran i Hvar.⁸

Više od 80% noćenja ostvareno je nakon Prvog svjetskog rata, gdje je Hrvatska bila destinacija za posjetitelje iz okolnih emitivnih zemalja kao što su: Njemačka, Italija, Čehoslovačka, Austrija i Mađarska. Nakon povećanja dolazaka gostiju, donose se novi zakoni i propisi koji su se odnosili na izgradnju hotela, objekata za sport i zabavu, kulturnih objekata, restorana, bazena i turističkih ureda. Drugi svjetski rat zaustavlja ubrzani rast dolazaka. Nakon tog trenda turistički promet u Hrvatskoj je ponovo u neprestanom porastu, pa se širi turistička suprastruktura, izgradnjom kampova koji nisu tako luksuzni kao danas. Takvi kampovi su bili namijenjeni za turiste srednje i niže platežne moći.⁹

⁵ Grižnić, J. (2019.): UVOD U TURIZAM, povijest, razvoj, perspektive, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", Pula 2019, str. 37.

⁶ Turizam: definicija, nastanak, razvoj i podjela, dostupno na: <https://croatialink.com/wiki/turizam: definicija, nastanak, razvoj i podjela>

⁷ Kratka povijest turizma u Hrvatskoj, dostupno na: www.cimerfraj.hr

⁸ Kratka povijest turizma u Hrvatskoj, dostupno na: www.cimerfraj.hr

⁹ Grižnić, J. (2019.): UVOD U TURIZAM, povijest, razvoj, perspektive, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", Pula 2019, str. 39.

2.4. Hrvatski turizam danas

Hrvatska je zemlja koja obiluje prirodnim i kulturnim bogatstvima, koja su nažalost nedovoljno iskorištena. Ljepota krajolika i ekološka očuvanost glavni su elementi ponude u kojima Hrvatska ima prednost u odnosu na ostale zemlje u Europi. Razvojem turizma potrebno je kontinuirano unaprjeđivati zaštitu okoliša, očuvati kvalitetu prirodnih resursa te odgovorno i održivo upravljati sadržajem turističke ponude.

2.4.1. Atrakcije

Kao glavne atrakcije Hrvatske, navode se prirodni prostor i bogatstvo kulturno – povijesne baštine.

Među prirodnim atrakcijama najvažnije mjesto imaju more, razvedena obala te mnoštvo otoka, ali i brojne očuvane prirodne plaže, kao i zelenilo i šumovitost velikog dijela teritorija. Hrvatska se, s obzirom na svoju ukupnu površinu, ističe i izuzetno velikim brojem turistički atraktivnih zaštićenih prirodnih područja, a prema bioraznolikosti nalazi se u europskom vrhu. Velik potencijal na turistički nerazvijenim područjima predstavlja turistička valorizacija područja uz Dunav, Savu, Dravu, Unu, Kupu, Cetinu i druge rijeke te uz jezera i ostale unutarnje vode. Osim prirodnih atrakcija vezanih uz more kao što su nacionalni parkovi Brijuni, Kornati i Mljet, Hrvatska ima i niz atrakcija povezanih s krškim fenomenima kao što su slapovi i sedrene barijere Plitvičkih jezera i rijeke Krke, stijene Velebita, spilje, ponori i druge krške atrakcije, te velik broj jedinstvenih nacionalnih parkova i parkova prirode na kontinentalnom području kao što su, među ostalim, Risnjak, Žumberak, Lonjsko polje, Papuk i Kopački rit. U nekoliko nacionalnih parkova organizirana je ponuda hotelskog smještaja (NP Plitvička jezera, NP Brijuni, NP Mljet).¹⁰

Što se tiče kulturnih dobara, Hrvatska ima veliku prednost u odnosu na konkurentske zemlje, a razlog tomu je što je velik broj kulturno – povijesne baštine pod zaštitom UNESCO-a. među takvim se nalaze povijesna jezgra Dubrovnika, Dioklecijanova palača u Splitu, Šibenska katedrala, povijesna jezgra grada Trogira, Eufrazijeva bazilika u Poreču i Starogradsko polje, ali i brojna druga vrijedna kulturna dobra kao što su Pulski amfiteatar, povijesna jezgra grada Hvara, stonske zidine te veći broj pojedinačnih građevinskih objekata u dobro očuvanim povijesnim cjelinama Zagreba i

¹⁰ Narodne novine, službeni list Republike Hrvatske: Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine

brojnih drugih hrvatskih gradova/mjesta.¹¹

2.4.2. Turistička infrastruktura

Hrvatska se može pohvaliti prethodno navedenim čimbenicima koji uvelike utječu na razvoj gospodarskog sektora i turizma. Međutim, što se tiče infrastrukture, Hrvatska nema dovoljno razvijene turističke atrakcije. Među važnim atrakcijama koje su u Hrvatskoj siromašne jesu: suvremeno opremljeni kongresni centri, tematski i/ili zabavni parkovi, golfska igrališta, centri za posjetitelje, kvalitetno osmišljene tematske rute te slični sadržaji turističke ponude bez kojih je izuzetno teško uspostaviti pretpostavke za proširenje međunarodno prepoznatljivog proizvodnog miksa, turističko aktiviranje kontinentalnog prostora, uključujući i prostor priobalnog zaleđa, te produljenje sezone.

Hrvatskoj najviše nedostaju centri cjelogodišnjeg planinskog i sportskog turizma, kvalitetne biciklističke staze s potrebnom infrastrukturom i suprastrukturom, ronilački i jedriličarski centri te drugi sadržaji nužni za kvalitetno i dugoročno održivo tržišno pozicioniranje na tržištu posebnih interesa.¹²

2.4.3. Turističko tržište

„Turističko tržište čine dva turistička pola, ponuda i potražnja te turistički posrednici. Međusobnim ispreplitanjem utjecaja formiraju turističko tržište. Izvorište turističke pokretljivosti je emitivno tržište dok je ono na kojem je prisutna dominacija inozemne turističke potrošnje u odnosu na domaću (nacionalnu) receptivno tržište. Drugim riječima, emitivno tržište je izvor turističke potražnje, a receptivno ono koje ima apsorpcijsku funkciju u turizmu.“¹³

¹¹ Narodne novine, službeni list Republike Hrvatske: Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine

¹² Narodne novine, službeni list Republike Hrvatske: Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine

¹³ Grižnić, J. (2019.): UVOD U TURIZAM, povijest, razvoj, perspektive, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", Pula 2019, str. 62.

2.4.3.1. Dominantni proizvodi¹⁴

- Sunce i more: prema podacima Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. udio sunca i mora u ukupnom hrvatskom turističkom proizvodu čini 85% fizičkog volumena. Udio prihoda se smanjuje zbog velikog utjecaja izgradnje obiteljskih kućanstava i kuća za odmor koja gostima nude uslugu bazena.
- Nautički turizam: Zbog svog geoprometnog položaja i s jednom od najrazvedenijih obala na svijetu, ugodne klime i pogodnih vjetrova, Hrvatska je već danas jedna od poželjnijih nautičkih destinacija na svijetu. Na to upućuju stalno rastući rezultati poslovanja u nautičkom turizmu (ponajviše produljenje sezone), ali i kontinuirano popunjavanje dijela pratećeg lanca vrijednosti.
- Kulturni turizam: zbog uvođenja državne strategije za razvoj kulturnog turizma, ovaj oblik turizma je u Hrvatskoj na dobroj poziciji. Proizvodi koji kulturni turizam sadržava su turizam događaja, gradski turizam, turizam baštine, kreativni turizam te vjerski turizam.
- Ruralni i planinski turizam: procjenjuje se da ruralni turizam, uključujući i planinska područja, sudjeluje u ukupnim međunarodnim putovanjima s udjelom od oko 3%, uz godišnji rast od oko 6%. Suočena s nerazvijenom domaćom potražnjom i nepoticajnim okruženjem, hrvatska se ponuda ruralnog turizma razvija izuzetno sporo. Iznimka je samo Istra, a donekle i Osječko-baranjska županija. Što se planinskog turizma tiče, postojeći planinski centri poput Bjelolasice, Platka i Begova Razdolja nisu do sada napravili veće iskorake prema cjelogodišnjem poslovanju.
- Pustolovni i sportski turizam: vrsta proizvoda koja svake godine doprinosi sve većem porastu prihoda. Procjenjuje se da ovaj oblik turizma raste do 30% godišnje. Uključuje ronjenje, kajaking i kanuing, rafting, adrenalinske sportove, lov, ribolov i zimske sportove te sportske pripreme. Iako Hrvatska obiluje planinskim i brdovitim dijelovima, i dalje se ne iskorištava komparativna prednost za razvoj ovakvog oblika turizma.

¹⁴ Narodne novine, službeni list Republike Hrvatske: Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine

2.5. Odrednice ruralnog turizma

Pojam se ruralnosti najčešće definira u vidu kontrasta prema urbanom. Definicije ruralnog prostora razlikuju se s obzirom na to koja znanstvena grana ga pokušava definirati i u koje svrhe. Prema novijim shvaćanjima ruralnim područjima smatraju se:¹⁵

- područja u kojima su primarne djelatnosti poljoprivrede i šumarstva, kroz bližu prošlost i sadašnjost, predstavljale glavni način iskorištavanja zemljišta
- područja čija je arhitektura utemeljena na malim, necentraliziranim naseljima uklopljenim u prirodni pejzaž, te ih većina lokalnog stanovništva poima kao ruralna
- područja u kojima su pojedinci unutar lokalne zajednice međusobno povezani, žive sličnim stilom života te grade zajednički identitet utemeljen na povezanošću s prirodnim okolišem

Ruralni turizam u Hrvatskoj posjeduje najraznolikiju i vrlo privlačnu prirodnu i kulturno-povijesnu strukturu te upravo zbog toga privlači znatizeljne turiste. Ono što proizvod ruralnog turizma razlikuje od ostalih turističkih proizvoda jest želja da gost dobije osobni kontakt s čovjekom i prirodom te da mu se omogući sudjelovanje u aktivnostima, tradiciji i životu lokalnog stanovništva.¹⁶

Ulaganja u raznolikost nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima smatraju se odlučujućim faktorom za sprječavanje depopulacije, za povećanje zaposlenosti i učenje novih vještina. Ruralni turizam je jednako toliko značajan i za vrednovanje i očuvanje lokalne baštine, kulture i prirodnih znamenitosti.

Otud i sve veća potpora EU institucija i dodjele sve većih sredstava ruralnom turizmu i razvoju nepoljoprivrednih djelatnosti na ruralnim područjima. Sufinancira se turizam, ali i prateće djelatnosti: prerada proizvoda, tradicijski obrti i izrada suvenira, ulaganja u obnovljive izvore energije, različite vrste usluga u ruralnim područjima, poljoprivredi i šumarstvu (IT tehnologija, radionice za popravak strojeva, dječji vrtići i igrališta, sportsko-rekreativni centri, veterinarske stanice, centri za palijativnu skrb...)¹⁷

¹⁵ Lukid, A.(2010): O teorijskim pristupima ruralnom prostoru, str.52

¹⁶ Cimerfraj.hr, dostupno na: <https://www.cimerfraj.hr/aktualno/ruralni-turizam>, pristupljeno: 19.07.2020.

¹⁷ Cimerfraj.hr, dostupno na: <https://www.cimerfraj.hr/aktualno/ruralni-turizam>, pristupljeno: 19.07.2020.

Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020. je odobren 26. svibnja 2015. godine i, prema njegovim klasifikacijama, čitava Hrvatska je ruralno područje, osim područja gradova Zagreba, Rijeke, Osijeka i Splita. Prema istraživanjima koja su provedena u svrhu sastavljanja navedenog programa, ruralni turizam u Hrvatskoj je nerazvijen, ponajviše zahvaljujući orijentaciji na primorski turizam te nedovoljnoj afirmaciji domaće gastronomije i vinarstva. Pogledajmo kako izgleda raspodjela turističkih ležajeva u Hrvatskoj. (Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020. je odobren 26. svibnja 2015. godine i, prema njegovim klasifikacijama, čitava Hrvatska je ruralno područje, osim područja gradova Zagreba, Rijeke, Osijeka i Splita. Prema istraživanjima koja su provedena u svrhu sastavljanja navedenog programa, ruralni turizam u Hrvatskoj je nerazvijen, ponajviše zahvaljujući orijentaciji na primorski turizam te nedovoljnoj afirmaciji domaće gastronomije i vinarstva. Pregled turističkih ležajeva u Hrvatskoj:¹⁸

Grafikon 1. Raspodjela smještajnih kapaciteta u RH

Izvor: vlastiti uradak prema: Eurostat 2014.

Prema Programu Ruralnog razvoja RH za razdoblje od 2014. do 2020. godine predviđa se raspodjela sredstava od 2,383 milijarde eura s pojedinačnim potporama od maksimalno 200.000 eura i udjelom sufinanciranja od 70%.

¹⁸ Cimerfraj.hr, dostupno na: <https://www.cimerfraj.hr/aktualno/ruralni-turizam>, pristupljeno: 19.07.2020.

2.6. Ruralni turizam u Hrvatskoj danas

Hrvatska kao turistička destinacija, osim što svake godine ostvaruje sve bolje rezultate, ima sve više različitih ponuda. Veliko značenje u toj raznolikosti ponuda svakako ima i ruralni turizam. Svake godine gosti možda ponajprije dolaze radi “sunca i mora”, ali sve češće se mogu primijetiti i izvrsne turističke priče povezane s ruralnim, sportskim, avanturističkim ili nekim drugim oblikom turizma. Dobro je što se Hrvatska definitivno počela profilirati kao destinacija za različite segmente gostiju, između ostaloga i kada je riječ o ruralnom turizmu, koji je vrlo često povezan s turističkim proizvodima kao što su eko, gastro ili cikloturizam.

Prema Strategiji prostornog uređenja Republike Hrvatske ruralnim prostorom se smatra od oko 93% kopnene površine Hrvatske, gdje živi polovica jedna petina njezinog stanovništva. Taj prostor odnosi se na prostor izvan gradova, koji je predmet zanimanja u sociološkom i gospodarskom pogledu, tako i prostor u kojem se rasprostiru mala ruralna društva ili ruralne zajednice s pretežito prirodnim okolišem.¹⁹

Ruralni turizam kao takav, ima i svoja obilježja koja dijeli sa Hrvatskim prostorom. Među njima se najviše ističu zemljišni prostor koji omogućuje razvoj poljoprivrede (najvažniji oblik ruralnog turizma), ribarstva, šumarstva i drugih oblika ruralnog turizma. Razvoj navedenih oblika turizma je omogućen zbog plodnosti hrvatskog tla, koji ima kvalitetne vodene resurse, bogate šume i obalni pojas.

Također, zbog pogodnog geografskog položaja, Hrvatska je jedna od zemalja koja ima bogat biljni i životinjski svijet, te joj je time omogućena proizvodnja domaćih proizvoda u vlastitom uzgoju.²⁰

2.6.1. Spajanje ruralnog turizma s poljoprivredom

Ruralni turizam kao takav predstavlja svaku turističku aktivnost u nekom ruralnom prostoru, međutim, kada govorimo o ruralnom turizmu, često povezujemo i pojam seoski turizam. Seoski turizam je jedna posebna vrsta ruralnog turizma koji ujedinjuje poljoprivredu i pružanje turističkih usluga. Ruralni turizam je širi pojam i on obuhvaća cikloturizam, adrenalinski, planinski, zdravstveni, ekološki turizam i druge specifične oblike turizma, dok seoski turizam obuhvaća djelatnosti koje spajaju poljoprivredu i

¹⁹ Kušen, E., Hrvatski turizam, plavo, bijelo, zeleno, Institut za turizam, 2006., str. 168. – 171.

²⁰ Franić, R. (2006): Politika ruralnog razvitka – nova prilika za Hrvatsku. Agronomski glasnik, str. 225.)

turizam.

Poljoprivreda predstavlja glavnu djelatnost u ruralnim područjima. Ova primarna djelatnost pruža i inpute potrebne ruralnom turizmu. Seoski uzgoj i proizvodnja namirnica otvaraju mogućnost dodatnog zapošljavanja. Također, finalni proizvod sastavljen od lokalnih inputa pruža veću kvalitetu te samim tim raste i zadovoljstvo gosta.

Današnji trend podrazumijeva želje turista za boravkom u prirodni, odnosno smještaj u vilama, kućama za odmor, kampovima te izletištima. Uz to, posebna ponuda za takve smještajne objekte jesu i izletišta, konobe, vinarije, rančevi, usluge jahanja, raftinga, gospodarstva proizvodnje, obilazak kulturnih i prirodnih baština na ruralnim područjima koji obiluju u Republici Hrvatskoj.

Turizam budućnosti počivat će na suradnji i umrežavanju, onako kako danas turisti razmjenjuju svoja iskustva i preporuke. Umrežavanje nudi i mogućnost otvaranja novih prodajnih kanala i stvaranja jakih marketinških kampanja udruživanjem svih partnera. Prednosti povezivanja nekoliko gospodarskih grana su brojne - od suradnje poljoprivrednih i gastronomskih subjekata što dovodi do rasta prodaje proizvoda OPG-ova i turističkih usluga do postavljanja provjerenih standarda kvalitete koji privlače goste. Turistički subjekti koji surađuju i promoviraju integrirani brend, lakše uspostavljaju odnos povjerenja sa svojim gostima i korisnicima usluga te im se oni češće vraćaju. Udruženo oglašavanje nudi gostima informacije o raznim uslugama na jednom mjestu što olakšava pristup različitim ciljnim skupinama. Tako se štedi vrijeme i novac utrošeni u marketing dok se istovremeno gradi prepoznatljivi identitet hrvatskog sela.²¹

Osim prirodnih bogatstava, Hrvatska obiluje i različitim tradicionalnim stilovima gradnje, kulturnom materijalnom kao i nematerijalnom baštinom što uvelike pridonosi atraktivnosti sveukupnog prostora. Tu su i smještajni objekti, koji su uređeni tako da gosti dolaze u izravnoj interakciji sa domaćinom koja mu pruža upoznavanje sa tradicijom tog kraja, kulturom i načinom življenja te tradicionalnom domaćom proizvodnjom.

2.6.2. Smještajni objekti u seoskim domaćinstvima

Kao što sam navela u prijašnjem odlomku, svaki smještajni objekt u seoskim domaćinstvima je uređen na način da je gostima omogućena interakcija sa

²¹ Cimerfraj.hr, dostupno na: <https://www.cimerfraj.hr/aktualno/seoski-turizam-hrvatska>, pristupljeno: 19.07.2020.

domaćinom. Takvi smještajni objekti moraju ispunjavati i minimalne uvjete, kao što su isticanje naziva i vrste kategorije objekta, mora imati propisane odrednice sigurnosti i uređenja, te mora imati priključak na infrastrukturu, instalacije i komunalni otpad. Također je vrlo bitno da objekt omogućuje pristup osobama s invaliditetom.

Vrste takvih objekata u Hrvatskoj, koji su registrirani kao seoska domaćinstva su: vinotočja ili kušaonice, izletišta, sobe, apartmani i kampovi.²²

Kušaonice: kušaonica je objekti koji se organizira na gospodarstvima kojima je poljoprivreda primarna djelatnost. Ona se bavi proizvodnjom tipičnih proizvoda za područje na kojem je kušaonica registrirana. U takve proizvode podrazumijevaju se vino, rakije, sir, med, mlijeko, suhomesnati proizvodi, bademi i proizvodi od brašna samljevenog na mlin. Proizvodi se pakiraju za direktnu prodaju i prezentiraju se u prostorima kušaonice, koja nudi turističku uslugu kušanja proizvoda. Kušaonice ne nude usluge smještaja.²³

Ruralna kuća za odmor: posebna vrsta tradicionalnog objekta u kojem vlasnik ne živi. Uređena je kao ogledni primjer tradicionalne kuće koja poštuje uvjete tradicionalne gradnje izvana i iznutra. Specifična je po tome što se u pravilu iznajmljuje objekt u cijelosti, za razliku od ostalih kuća koji se iznajmljuju po sobama ili apartmanima. To znači da gosti imaju na raspolaganju cijelu kuću tijekom svog boravka. Bitno je za ruralnu kuću da se nalazi na selu, ili na određenoj udaljenosti od sela (samostojeća).²⁴

Ruralni B&B- noćenje s doručkom: vrsta smještajnog objekta ruralnog turizma koja osim ponude smještaja, nudi i uslugu doručka. Tradicionalno je da domaćin odrađuje takvu vrstu usluge, uz pretpostavku da je minimalno jedan sastojak doručka iz domaće proizvodnje, odnosno njegove vlastite. Nije nužno da je domaćin profesionalni kuhar, ali mora poznavati osnove pripremanja i usluživanja hrane. Doručak se priprema i uslužuje u posebnoj prostoriji. Domaćin živi u istom objektu kao i gosti, njegov prostor je odvojen od prostora koji gosti koriste za vrijeme boravka.²⁵

Ruralni obiteljski hotel: vrsta objekta s većim brojem soba koji poštuje pravila tradicijske gradnje i arhitekture. Objekt se pretežito nalazi u prirodnom okruženju,

²² Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu, članak 5., 2008.godina

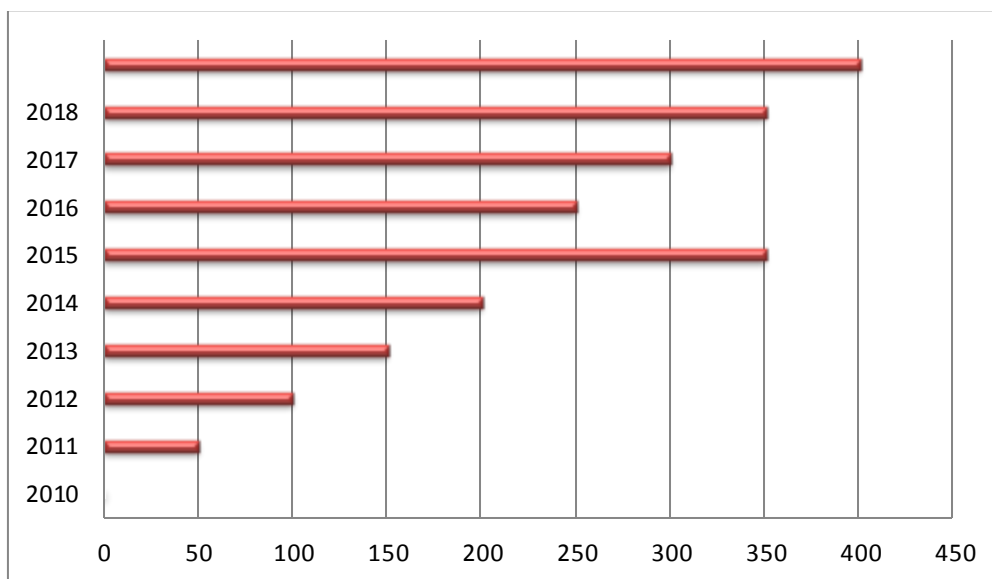
²³ Ministarstvo turizma Republike hrvatske: Priručnik za bavljenje seoskim turizmom, 2011.

²⁴ Ministarstvo turizma Republike hrvatske: Priručnik za bavljenje seoskim turizmom, 2011.

²⁵ Ministarstvo turizma Republike hrvatske: Priručnik za bavljenje seoskim turizmom, 2011.

koje u svom sklopu ima recepciju, restoran, te prateće usluge (wellness, bazen, sportski teren itd.).

Ruralni kampovi: pružanje usluga smještaja na otvorenom prostoru, pretežito u šumama, ograđenim prostorima uz selo, u okruženju seoskog obiteljskog gospodarstva ili šumovitom prostoru uz grad. Glavni uvjet za organizaciju ruralnog kampa je pristup vozilima. Također, posebna pozornost kod organizacije ruralnog kampa je u nenarušavanju prirodnog okoliša koji je namijenjen za takvu uslugu.²⁶

Grafikon 2. Broj registriranih turističkih seoskih domaćinstava od 2010. do 2018.

Izvor: vlastiti uradak prema: Demonja, D. (2014): The Overview and Analysis of the State of Rural Tourism in Croatia. Sociologija i prostor

Navedeni grafikon prikazuje broj registriranih seoskih domaćinstava u Hrvatskoj. Broj domaćinstava se iz godine u godinu konstantno povećava, odnosno Hrvatska bilježi porast od 1998. do 2007. godine. Kada se gleda cjelokupna turistička ponuda Hrvatske i njezin potencijal za daljnji razvoj, napredak za seoski turizam još uvijek nije dosegao dvoju slavu. Hrvatska treba iskoristiti svoja velika prirodna bogatstva i raznovrsnost ponude za daljnji napredak, jer činjenica je da je Hrvatska jedna od zemalja sa vrijednim prirodnim resursima koji su ponajprije poznati po svojoj kvaliteti.

²⁶ Ministarstvo turizma Republike hrvatske: Priručnik za bavljenje seoskim turizmom, 2011

3. KARAKTERISTIKE CETINSKE KRAJINE KAO POTENCIJAL ZA RAZVOJ RURALNOG TURIZMA

3.1. Opće zemljopisne značajke

„Cetinska krajina nalazi se u središnjem dijelu Dalmacije u široj okolici Sinjskog polja, između planinskog lanca Dinare i Kamešnice na sjeveroistoku te planina Svilaje, brda Visošćice, Runjavca i Malog Mosora na zapadu i jugozapadu. LAG obuhvaća gradove Sinj, Trilj i Vrliku te općine Otok i Hrvace. U njegovom se sastavu nalazi ukupno 66 naselja. Sve jedinice lokalne samouprave prostora LAG-a administrativno pripadaju Splitsko-dalmatinskoj županiji. LAG administrativno pripada i prostornoj cjelini Jadranske Hrvatske. „²⁷

²⁷ Lokalna razvojna strategija Lag-a “Cetinska krajina” za razdoblje 2014. – 2020., Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.

Grad/ Općina	Površina (km ²)	Udio površine u Županiji	Broj stanovnika (2011.)	Gustoća naseljenosti (st./km ²)	Naselja
Sinj	181	1.28%	24826	137.16	Bajagić, Brnaze, Čitluk, Glavice, Gljev, Jasensko, Karakašica, Lučane, Obrovac Sinjski, Radošić, Sinj, Suhač, Turjaci i Zelovo
Trilj	267	1.89%	9109	34.11	Bisko, Budimir, Čačvina, Čaporice, Gardun, Grab, Jabuka, Kamensko, Košute, Krivodol, Ljut, Nova Sela, Podi, Roze, Strizirep, Strmrndolac, Tijarica, Trilj, Ugljane, Vedrine, Velić, Vojnić, Vinine, Vojnić Sinjski, Voštane, Vrabac i Vrpolje
Vrlika	237.7	1.61%	2177	9.15	Garjak, Ježević, Koljane, Kosore, Maovice, Otišić, Podosoje, Vinalić i Vrlika
Otok	95	0.67%	5474	57.62	Gala, Korita, Otok, Ovrlja, Ruda i Udovičići
Hrvace	210	1.5%	3617	17.22	Dabar, Donji Bitelić, Gornji Bitelić, Hrvace, Laktac, Maljkovo, Potravlje, Rumin, Satrić, Vučipolje i Zasiok
UKUPNO	990.7	6,954	45203	45.63	

Tablica 1: Površina, stanovništvo i naselja na području LAG-a „Cetinska krajina

Većina naselja koja pripadaju navedenim Gradovima/ Općinama jesu ruralna područja, te predstavljaju ogroman potencijal za razvoj seoskog turizma. Selo je ipak manja sredina, bez gradskih gužvi, sirena, zagađenog zraka i definitivno manjeg stresa. Ono vrednuje i prirodno i kulturno, stanovništvo plasira vlastite poljoprivredne proizvode s dodanom vrijednošću čime direktno doprinose povećanju prihoda u ruralnom prostoru, a time i prihoda lokalne zajednice. U nastavku ovog rada ću detaljnije opisati registrirana seoska domaćinstva, njihov način života i rada.

3.2. Gospodarske značajke Cetinske krajine

„Poljoprivredna proizvodnja analiziranog područja orijentirana je uglavnom na Sinjsko i Hrvatačko polje. Na području Cetinske krajine, ukupna površina poljoprivrednog zemljišta iznosi 4560,37 ha koje koristi ukupno 1652 poljoprivrednih gospodarstava (PG-a), što čini 15,31 % svih PG-ova na području Splitsko-dalmatinske županije. „²⁸

U tablici 2 prikazana je veličina površina PG-ova te njihov broj po jedinicama lokalne samouprave.

Tablica 2.: Poljoprivredno zemljište u ARKOD-u prema vrsti uporabe i broju poljoprivrednih gospodarstava u Splitsko-dalmatinskoj županiji i LAG-u na dan 21. prosinca 2015. godine

Područje	Ukupna površina (u ha)	Ukupan broj PG-ova
Sinj	1221,36	764
Trilj	2180,49	293
Vrlika	526,73	173
Otok	287,54	164
Hrvace	344,25	258
Cetinska Krajina	4560,37	1652
Splitsko-dalmatinska županija	20867,05	10685

²⁸ Lokalna razvojna strategija Lag-a "Cetinska krajina" za razdoblje 2014. – 2020., Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.

Izvor: vlastiti uradak prema Lokalnoj razvojnoj strategiji Lag-a „Cetinska krajina“, dostupno na: https://www.sinj.hr/Portals/12/LRS_CK_2016_6_9.pdf

Na navedenim prostorima postoji veliki potencijal za razvoj ruralnog turizma, što nam govore i podaci o ukupnoj površini u hektarima. Ta područja imaju bogatu zemlju pogodnu za uzgoj voća i povrća, za razvoj stočarstva i dr.

Navedena područja pokrivaju tri turističke zajednice, odnosno TZ Sinj, TZ Vrlika i TZ Trilj. Za turiste motivirane kulturnom ponudom postoji mnoštvo lokaliteta za posjet, jer se na području LAG-a nalazi ukupno 76 kulturnih dobara. Kao dio turističke ponude treba spomenuti i manifestacije koje se održavaju u pet jedinica lokalne samouprave. Ljubitelji cikloturizma imaju na raspolaganju 13 ruta koje prolaze kroz Grad Vrliku, Sinj, Trilj i okolna mjesta, a osim toga posjetitelji se mogu okušati u bogatoj ponudi sportskog turizma (rafting ponudi, kajakingu, lovu, ribolovu i ostalim adrenalinskim sportovima). Na području LAG-a postoje četiri kupališta smještena na Cetini. Akumulacijsko jezero Peruča na rijeci Cetini nastalo je izgradnjom 56 m visoke brane. Grad Vrlika je u sklopu projekta „Od jezera do jezera – zeleni turizam“ izgradio veslački centar na zemljišnom prostoru od 6 hana kojem se nalaze hangari za smještaj čamaca, glavni i pomoćni pontoni s opremom za spuštanje čamaca te pristupni asfaltni put. U Sinju se nalazi jedno od najznačajnijih marijanskih svetišta Hrvatske, a 15. kolovoza organizira se tradicionalna proslava u čast Velike Gospe. Svetište svake godine privuče na tisuće vjernika i izletnika koji posjetom zadovoljavaju duhovne, kulturne i sociološke potrebe.²⁹

3.3. Turistička ponuda Cetinske krajine

Cetinska krajina je rijetko podneblje koje se može pohvaliti bogatom ponudom sportskih i rekreacijskih aktivnosti, povoljnom klimom te odličnim geografskim položajem. Planine, nizine, reljef, rijeka i jezero su među najvažnijim čimbenicima koji Cetinsku krajinu stavljaju na prvo mjesto za odabir kada je riječ o ruralnom turizmu.

3.3.1. Sinj³⁰

Turistička ponuda u sklopu grada Sinja podrazumijeva krajobraz Sutina, koje je područje izvora i kanjona bujičnog potoka Sutina. Sutina ima nekoliko izvora podno

²⁹ Grad Sinj; Strategije razvoja grada Sinja, Razdoblje 2015.-2020.; studeni 2015.; dostupno na ww.sinj.hr

³⁰ Cetinska krajina, Sinj u sridu, dostupno na: <https://www.cetinska-krajina.hr/>

brda Visoko glavni se nalazi u mjestu Sutina, a uz drugi, Bila vrila, nalaze se ostatci stare mlinice koji svjedoče o povremenoj snazi njegova protoka. U potoku inače, osim za obilnih kiša, dobrim dijelom godine nema mnogo vode. Sutina uvire u Cetinu.

Muzej sinjske Alke sadrži stotine godina očuvane baštine Sinjske alke izložene u multimedijalnom Muzeju Sinjske alke smještenom u Alkarskim dvorima. Impresivan postav muzeja dostupan je posjetiteljima svakog dana u godini. Mnoštvo odora, oružja i opreme nadopunjuje interaktivne prezentacije, a zanimljivosti iznenađuju na svakom koraku dobro osmišljenog prolaza kroz povijest Alke. Važan dio pregleda je i videoprezentacija rekonstrukcije slavne bitke pod Sinjem 1715. godine.

Svetište Čudotvorne Gospe Sinjske dominira glavnim gradskim trgom. Građena od 1699. do 1712. godine, odolijevajući ratovima i potresima, do danas je zadržala svoj izvorni izgled. U prezbiteriju se ističe kameni oltar, rad akademskog kipara Kuzme Kovačića, kao i vitraji akademskog kipara Antona Vrlića. Iznad ulaznih vrata nalaze se vitraji koji prikazuju Uznesenje Blažene Djevice Marije, likove fra Pavla Vučkovića i sv. Nikole Tavelića, a na bočnim zidovima lađe naslikani su evanđelisti, bl. Alojzije Stepinac i sluga Božji Ante Antić, sve radovi akademskog slikara Ivana Grgata.

Sinjska Alka je danas postala sinonim za Sinj, povijesno središte Cetinske krajine. Sinjska Alka povezuje povijesne, religijske i kulturološke fenomene te kao simbol otpora nadilazi granice Cetinske krajine. Prema predaji, tog se dana, na blagdan Njezina uzašašća 15. kolovoza 1715. godine Gospa ukazala neprijateljskoj vojsci, osmanlijskim osvajačima koji su pokušali osvojiti Sinj. Tada je svega 7 stotina cetinskih branitelja junački pobijedilo 60 tisuća neprijateljskih zavojevača. Već dulje od 300 godina taj se trenutak slavi i obilježava jedinstvenim viteškim natjecanjem koje poznajemo kao Sinjska alka.

3.3.2. Otok³¹

Izvor Ruda zaštićen je u kategoriji značajnog krajobraza, a obuhvaća izvorišno jezero i kanjon gornjeg toka rijeke do ostataka mlinice. Budući da je Ruda prepoznata i kao stanište nekih ugroženih i endemičnih vrsta riba i rakova područje ove rijeke

³¹ Cetinska krajina, Sinj u sridu, dostupno na: <https://www.cetinska-krajina.hr/>

proglašeno je dijelom ekološke mreže za očuvanje tih vrsta pa je i sportsko-rekreacijski ribolov zabranjen.

Atraktivan krajobraz rijeke Ruda koja protječe kanjonom idealan je lokalitet za šetnju i odmor u okruženju prirode. Slapište kraj stoljetne vodenice u kamenu prizor je simbioze vode i kamena te lokalitet koji pršti izvanrednom energijom.

Upečatljivi čuvari pokladnih običaja, Didi s Kamešnice baštine, čuvaju višestoljetnu tradiciju ophoda mačkara. Ovčje mišine koje nose na glavi visoke su i metar i polja oko struka su privezana zvona kako bi didi skakanjem i bukom tjerali zimu. Ovaj je ritual zaštićeno nematerijalno kulturno dobro Republike Hrvatske. Može se doživjeti tijekom siječnja i veljače u selima podno Kamešnice.

3.3.3. Vrlika³²

Glavaševo vrelo, koje u svom odrazu zrcali stijene, djeluje privlačno i mistično. Tipično za izvor rijeke koja utječe na život cijelog kraja, sve do svojeg konačnog ulijevanja u Jadransko more. Ovo je glavni izvor Cetine okružen kamenjarom i ljepotom krša.

Crkva sv. Spasa jedna je od najznačajnijih predromaničkih hrvatskih građevina, a zauzima istaknuto mjesto u sveukupnoj europskoj predromanici. Nalazi se u blizini izvora Cetine, usred prostrana groblja, i jedina je crkva iz tog vremena na prostoru Dalmatinske zagore koja je gotovo u potpunosti sačuvana u izvornom obliku.

Posebno bogatstvo vrličkog kraja čine vode, kako tekućice – rijeka Cetina sa svojim pritocima, tako i umjetno jezero Peruča. Brojni izvori pitke vode koriste se od davnina te su nerazdvojivo vezani za život na ovim prostorima i utkani u duhovnu kulturu ovoga kraja. Česma (ili Vrilo) je šumski izvor potoka u jugozapadnom dijelu Vrlike.

Nijemo kolo je zatvoreni kružni ples koji se izvodi bez glazbe. Međutim, običaj je pri izvedbi nijemog kola čuti ojkavicu ili reru kao svojevrstu pozadinu. Broj plesača nije ograničen, a premda se češće izvodi prema pravilu jedan muškarac jedna žena, nije neuobičajeno da kolo plešu samo žene ili samo muškarci. Vrličko nijemo kolo danas je na UNESCO-vom popisu nematerijalne kulturne baštine. Na fotografiji kolo izvodi

³² Cetinska krajina, Sinj u sridu, dostupno na: <https://www.cetinska-krajina.hr/>

3.3.4. Trilj³³

Arheološki lokalitet Gardun nastao je na uzdignutoj visoravni iznad Trilja kao vojni logor VII. rimske legije Tilverium u prvoj polovini I. stoljeća poslije Krista. edemi logora, široki 3 metra, sačuvani su na zapadnoj i sjevernoj strani. Pronađena je monumentalna cisterna za vodu, ostaci arhitekture s podnim mozaikom te brojni natpisi, oružje i nakit. Zgrade za koje se pretpostavlja da su vojničke spavaonice pronađene su južno od lokalne ceste. Široki kameni zidovi poduprti su masivnim kamenim kontraforima.

Izvor Grab i gornji dio toka s glasovitim mlinicama, zbog iznimnih estetskih vrijednosti prirodne i etnološke baštine i gornji dio toka s glasovitim mlinicama, ukupne površine 0,39 km², zaštićeni su kao značajan krajobraz.

Utvrda Nutjak nalazi se 3 km nizvodno od Trilja, na desnoj obali rijeke Cetine. Podignuta je na litici iznad rijeke, nedaleko od mjesta gdje Cetina napušta Sinjsko polje i nastavlja svoj vijugavi put kanjonom do ušća u Omišu. Utvrdom dominira velika kružna kula, dok se na terasama južno od kule nalaze ostaci zidova drugih objekata koji su bili u funkciji obrane i stanovanja. Na istom lokalitetu pronađen je arheološki materijal iz ranijih razdoblja pa se može pretpostaviti da je kula Nutjak nastala na prapovijesnom lokalitetu.

3.3.5. Hrvace³⁴

Peručko jezero nastalo je izgradnjom brane Peruća na Cetini. U rujnu 2003. godine, zbog velike suše koja je spustila razinu vode, iz jezera je „izronio” manastir potopljen 1959. godine. Potopljena sela raj su za ronioce, a oni manje ambiciozni mogu uživati u kupanju ili vodenim sportovima. Ovdje gdje treniraju trofejni hrvatski veslači i gdje se danas može loviti riba, nekad su bile šume, oranice, livade, vinogradi i nastambe.

³³ Cetinska krajina, Sinj u sridu, dostupno na: <https://www.cetinska-krajina.hr/>

³⁴ Cetinska krajina, Sinj u sridu, dostupno na: <https://www.cetinska-krajina.hr/>

Tvrđava Potravnik je kameni grad pod planinom Svilajom. Kao i utvrda Prozor iznad Vrlike, tvrđava Potravnik bila je dijelom malog obrambenog lanca utvrda na jugu hrvatskog kraljevstva u 14. stoljeću. Do tvrđave vodi pastirska staza iz središta Potravlja. Današnji ostaci svjedoče o otporu protiv Turaka, a s lokaliteta se pruža predivan pogled.

Lončarstvo ručnog kola je stari zanat koji su potravski lončari prodavali svoje proizvode po Cetinskoj krajini i drugdje po Dalmaciji. Čak se i danas po sajmovima u Sinju, Trilju, Zadvarju, Vrlici, Metkoviću, Benkovcu i drugdje znaju pronaći pitari (lonci za cvijeće) ili peka kao atraktivan suvenir. Ovakvo se lončarstvo očuvalo u ovim krajevima od 4. stoljeća prije Krista te nikad nije zamijenjeno lončarstvom nožnoga kola, zbog čega je od iznimne etnološke vrijednosti. Nalazi se na popisu nematerijalne baštine RH.

3.4. Održavanje običaja Cetinske krajine

Od običaja koji su i dan danas opstali u Cetinskoj krajini, možemo navesti sinjsku reru, Sinjsku Alku, mačkare, paljenje vatre uoči Sv. Ivana Krstitelja i preskakanje preko iste (Svitnjak). Može se reći da Cetinjani drže do svojih običaja, ali se oni danas prilagođavaju suvremenom svijetu, odnosno oponašaju nekadašnju tradiciju u današnju zajednicu.

Neki od običaja koji nikako nisu izgubili svoju čar i koji su u potpunosti opstali jesu rera, koja se pjeva na svim dermecima, svatovima, obiteljskim okupljanjima i sl. predvode je stariji muškarci, odnosno djedovi i očevi, a također i bake. Muškarci i žene nikad ne pjevaju zajedno reru, već se u našim krajevima pjeva u obliku „pripetavanja“.

Blagdanski običaji se nikada ne mijenjaju. Za Božić se tradicionalno unosi slama i tri badnjaka koji se pale. Nakon paljenja i zajedničke molitve, kreće se na Polnoćku. Za vrijeme ručka se pale svijeće i moli molitva.

Pokladni običaji su možda najzanimljiviji običaji u kojima mladost i starost pokazuju svoju maštu kroz „mačkaranje“ odnosno bojanje lica i oblačenje u razno razne kostime. Običaj je da povorka šeta kroz selo i da se na kraju povorke pali „Krnjo“. Mlađe generacije se također mačkaražu te obilaze seoske kuće u potrazi za slatkišima.

3.4.1. Manifestacije kao dio običaja

Najpoznatija manifestacija je Sinjska Alka, koja se održava svake godine uoči blagdana Velike Gospe u Sinju.

Ostale manifestacije na području Grada Sinja su Nacionalni sajam pršuta i trajnih suhomesnatih proizvoda, Utakmica Delmata i Rimljana, Gljivstok, Klape Gospi Sinjskoj, Memorijalni koncert Branimir Vugdelija, Mikrofon je vaš, Večer viteštva i folklora, Kašetarnica, Sinjski amaterski rock susret te Sinj Air Show.³⁵

U Vrlici se održavaju razne manifestacije poput Vrličkog ljeta –Dani Milana Begovića, Obreda čuvanja Isusova groba, Mačkara, Veslačke mini kup regate te gastronomskih manifestacija, među kojima je i Natjecanje u spremanju gulaša te Svjetsko prvenstvo u pečenju uštipaka koje se održava od 2014. godine. Grad Trilj, također, nudi niz manifestacija među kojima se mora istaknuti Triljska biciklijada koja se organizira u svrhu promocije biciklističkih i pješačkih staza triljskog kraja, zatim Utrka cetinskih lađa u Trilju, Kulturno ljeto Dani Sv. Mihovila, Zelena čistka te Sajam Agro Arca. Od 2008. godine organizira se Rafting natjecanje na Cetini. Prigodnim se programom obilježava i pučka fešta -Triljska noć te blagdan Gospe Karmelske. Na području Grada Trilja u mjestu Tijarica održava se manifestacija Dani komina, pure i bronzina.³⁶

Cetinska krajina prepoznatljiva je po tradiciji konjičkih sportova koji se organiziraju i provode u pet konjičkih klubova, koji osim škole jahanja posjetiteljima nude i usluge terapijskog jahanja. Ostali oblici sportskog turizma koji se tradicionalno održavaju su biciklijada pod nazivom Panj, Kroz Sinjsko polje, Do Izvora Cetine i Tri izvora.

Što se tiče gastronomije, poznata je po vrlo ukusnim i jedinstvenim jelima. Osim sinjskih arambaša, u ponudi su i razne delicije poput žaba, riječnih rakova, cetinske pastrve, sinjskih rafiola. Na obiteljskim se stolovima može se pronaći šiša, pašticada, divljač na lovački način, uštipci, kotonjada.

³⁵ Grad Sinj; Strategije razvoja grada Sinja, Razdoblje 2015.-2020.; studeni 2015.; dostupno na ww.sinj.hr

³⁶ Grad Sinj; Strategije razvoja grada Sinja, Razdoblje 2015.-2020.; studeni 2015.; dostupno na ww.sinj.hr

3.5. SWOT analiza Cetinske krajine

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Povoljni klimatski uvjeti za poljoprivredu i stočarstvo • Obilje nezagađenih voda • Raspoloživost velikih površina poljoprivrednog zemljišta • Bogato nasljeđe proizvodnje kvalitetnih 	<ul style="list-style-type: none"> • Negativni demografski trendovi na području Cetinske krajine • Nedostatak perspektive za populaciju mladih • Neprepoznatljivost važnosti poduzetnika i poduzetničkog razvoja
<ul style="list-style-type: none"> • proizvoda u poljoprivredi i stočarstvu • Raspoloživost površina za stočarstvo, šumarstvo i uzgoj ljekovitog bilja • Raspoloživost vodnih resursa za uzgoj slatkovodne ribe • Značajan broj registriranih PG-ova na području Cetinske krajine • Visoka razina očuvanosti okoliša • Jaka tradicija uzgoja konja i konjičkog sporta • Porast tradicionalne proizvodnje organske hrane na području Cetinske krajine • Postojanje agro zone na području Cetinske krajine za razvijanje kompetencija u poljoprivredi i stočarstvu 	<ul style="list-style-type: none"> • Zastarjela mehanizacija u poljoprivredi • Ovisnost o poticajima u poljoprivredi i stočarstvu • Nedovoljna iskorištenost kulturne i prirodne baštine turističkog proizvoda • Spora i neučinkovita administracija na lokalnoj razini • Nepostojanje markica kvalitete domaćih proizvoda • Premale poljoprivredne parcele • Nepostojanje stručnih analiza o proizvodnji novih poljoprivrednih kultura na lokalnoj razini
PRIKILE	PRIJETNJE

<ul style="list-style-type: none"> • Sve veća valorizacija ekološkog uzgoja • Dostupna sredstva iz prekogranične, transnacionalne i međuregionalne suradnje • Rast potražnje za poljoprivrednim proizvodima s dodatnom vrijednošću • Prepoznata potreba za umrežavanjem na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini • Pokrenuti procesi na lokalnoj razini za valorizaciju kulturne baštine 	<ul style="list-style-type: none"> • Nereguliranost tržišta • Nedovoljno dobra stručna podrška u sektoru poljoprivrede i stočarstva • Nedovoljna kontrola zaštite okoliša • Propadanje kulturnih i arheoloških spomenika • Nepostojanje jasne i pregledne slike uvoza i izvoza poljoprivrednih proizvoda • Razvijena siva ekonomija • Nedostatak suradnje javnog i privatnog
<ul style="list-style-type: none"> • Postojanje mogućnosti za unaprjeđenje smještaja i turističke ponude • Veliki potencijal za rast primarne poljoprivredne proizvodnje kroz jačanje malih PG-ova • Veliki potencijal za razvoj konjičkog sporta i uzgoja konja • Blizina i povezanost sa Splitom kao regionalnim središtem 	<ul style="list-style-type: none"> • sektora • Klimatske promjene • Nelikvidnost na tržištu

3.6.Ograničavajući čimbenici razvoja ruralnog turizma

Hrvatska, za razliku od ostalih mediteranskih zemalja i srednjoeuropskih turističkih destinacija, kao primjer zrele turističke destinacije pretežito nudi jedan proizvod koji je dominantan, odnosno „sunce i more“. Zbog toga je u Hrvatskoj izražena visoka sezonalnost. Zapravo je stvoreno premalo proizvoda i usluga koji bi Hrvatsku stavili na višu poziciju izvan ljetne sezone, što zbog izostanka poduzetničkog interesa, a što zbog razvojno-poslovnih

barijera i nedovoljno aktivno vođenih procesa od strane javnog sektora. U osnovi hrvatski turizam još uvijek obilježava:³⁷

- nedovoljna diferenciranost proizvoda i usluga;
- pomanjkanje inovativnih i kvalitetnijih sadržaja boravka gostiju;
- rast temeljen ponajviše na ekspanziji obiteljskog smještaja u kućanstvima;
- nedostatak kvalitetne hotelske ponude praćen nedovoljnom investicijskom aktivnošću;
- nedovoljno dobra povezanost zračnim i morskim putem;
- statičan sustav nacionalnog marketinga;
- premalen broj globalno brendiranih destinacija;
- neadekvatna destinacijska turistička infrastruktura;
- naslijeđena orijentacija lokalnog stanovništva prema sezonskom poslovanju.

³⁷ Narodne novine, službeni list Republike Hrvatske: Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine

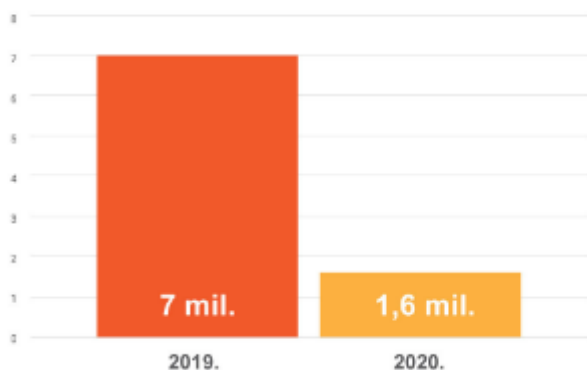
4. COVID-19 I TURIZAM

Novi koronavirus koji se pojavio 2019. godine nazvan je SARS—CoV-2, otkriven je u Kini krajem 2019. Radi se o novom soju koronavirusa koji prije nije bio otkriven kod ljudi. Bolest uzrokovana tim virusom naziva se COVID-2019. Koronavirusi su virusi koji cirkuliraju među životinjama, no neki od njih mogu prijeći na ljude. Nakon što prijeđu sa životinje na čovjeka mogu se prenositi među ljudima. Velik broj životinja su nositelji koronavirusa. Na primjer, koronavirus bliskoistočnog respiratornog sindroma (MERS-CoV) potječe od deva dok SARS potječe od cibetke, životinje iz reda zvijeri srodnih mačkama.³⁸

4.1. Koronavirus i turizam

Prema podacima eVisitora, u prvih 6 mjeseci ove godine, posjetilo nas je 1,6 milijuna gostiju, pri čemu je udio gostiju koji su stariji od 55 godina manji za 10%, što je očekivano s obzirom na to da spadaju u rizične skupine uslijed pandemije.

Starija populacija voli putovanja, ali najviše putuju u organiziranim turističkim grupama i na kružnim putovanjima. S obzirom na to da su takve vrste putovanja značajno smanjene, logično je da je naših gostiju starijih od 55 godina manje.³⁹

Grafikon 3.: Broj dolazaka gostiju u prvih 6 mjeseci 2020.

Izvor: <https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr-HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR>

Tijekom proteklog 50-godišnjeg razdoblja intenzivnog globalnog rasta turizam se nerijetko suočavao s različitim tipovima kriza. Reakcija je obično bila burna, s gotovo trenutnim i dramatičnim padom potražnje. I ovaj put je tako. Kao posljedicu pandemije korona virusa, na koju je svijet gotovo unisono reagirao lock-downom, UNWTO

³⁸ Službena stranica Vlade za pravodobne i točne informacije o koronavirusu, dostupno na: www.koronavirus.hr, pristupljeno: 19.07.2020.

³⁹ Korona virus i turizam, dostupno na: www.cimerfraj.hr, pristupljeno: 19.07.2020.

prognozira pad međunarodnih turističkih dolazaka u 2020. godini od 20% do 30%, OECD smanjenje od 45% do 70%. Projekcije za Hrvatsku u optimističnom scenariju govore o 30 postotnom padu turističke potrošnje. Turizam je nedvojbeno širom svijeta jedna od pandemijom najteže pogođenih gospodarskih aktivnosti što, s obzirom na njegov značaj u svjetskoj ekonomiji, niti jednu zemlju ne ostavlja imunom, a posebno ne one, poput Hrvatske, koje su izrazito ovisne o međunarodnim turističkim kretanjima.⁴⁰

Činjenica je, naime, da je kriza izazvana korona virusom bitno drugačija od dosadašnjih kriznih iskustava. Zahvatila je cijeli svijet, ne događa se negdje drugdje i nekom drugom, već pogađa sve nas. To je iskustvo koje oblikuje kolektivnu svijest. Svjedoci smo, nadalje, do sada neviđenog razmjera zatvaranja zemalja, zaustavljanja društvenih i gospodarskih aktivnosti te izoliranja pojedinaca u humanom cilju očuvanja zdravlja. Ovo je iskustvo koje mijenja obrasce ponašanja. Konačno, po svemu sudeći pandemija će potrajati, doduše u on-off modu, još neko vrijeme, predviđa se do proljeća 2021., možda i dulje, a lako je moguće da ćemo se u budućnosti opetovano susretati s novim virusima. Ovo je iskustvo koje će se duboko usjeći u pamćenje. Ne čini se stoga pretjeranim ustvrditi da kriza izazvana korona virusom ima snagu utjecanja i trajnijeg mijenjanja naših vrijednosti, stavova i stilova života, time mijenjajući naše obrasce ponašanja kao turista i domaćina. Iskustvo s pandemijom usađuje 'novu svijest' i posljedično će mijenjati turizam. Već je u kratkom roku realno očekivati određene promjene faktora uspjeha na operativnoj razini, ali i dodatni 'vjetar u leđa' već duže prisutnim, iako u implementaciji sporim strateškim usmjerenjima opiranja postojećem modelu agresivnog masovnog turizma.⁴¹

4.1.1. Ključna područja promjena⁴²

Među očekivanim promjenama valja istaknuti:

- Odnos prema prostoru: inzistiranje na socijalnom distanciranju u funkciji smanjena prijenosa kapljične zaraze virusom mijenja, odnosno povećava, veličinu osobnog prostora potrebnu kako bi se osjećali ugodno. To mijenja prihvatljivu gustoću sadržaja i ljudi koji konzumiraju određeni prostor u isto vrijeme te time redefinira prostorne standarde i dizajn prostora. Ova rastuća intolerancija na gužve dodatno će aktualizirati itekako za turizam bitna pitanja

⁴⁰ Turizmoteka, turističko informativni centar, dostupno na: <https://www.turizmoteka.hr/> pristupljeno: 01.08.2020.

⁴¹ Turizmoteka, turističko informativni centar, dostupno na: <https://www.turizmoteka.hr/> pristupljeno: 01.08.2020.

⁴² Turizmoteka, turističko informativni centar, dostupno na: <https://www.turizmoteka.hr/> pristupljeno: 01.08.2020.

upravljanja prostorom, od propitivanja nosivog kapaciteta destinacije u cjelini ili nekih njenih pojedinačnih sadržaja poput znamenitosti, plaža i staza do upravljanja tokovima posjetitelja na posebno atraktivnim i opterećenim mjestima. Biti će poželjno redizajnirati neke do sada popularne i uobičajene zajedničke sadržaje gdje smo po defaultu zbijeni kao što su buffè-integrali, community stolovi, kongresne dvorane, pa čak i veliki hoteli.

- Ljudski odnosi: na razne načine pandemija korona virusa izvukla je iz nas ono najbolje, humanost i kreativnost. Solidarnost, zahvalnost, podrška, humor, novi formati komuniciranja obrazovnih, umjetničkih i zabavnih sadržaja postali su dio naše svakodnevnice. revedeno na turizam, za očekivati je da će takva kretanja dodatno potaknuti interes za iskrenim i emotivnim sadržajima, bilo da je riječ o vođenom obilasku, gastronomskoj ponudi, dnevnom animacijskom programu, oblikovanju smještaja ili nekim drugim elementom turističke ponude.
- Odnos prema okolišu: Naša kolektivno 'uzdrmana' svijest može biti dodatni poticaj za promjene. Uključujući i u turizmu kao jednoj od djelatnosti koja najviše ovisi i istovremeno najviše troši okoliš. Nakon inicijalne post-korona faze stabilizacije turističkog sektora, očekivat će se i nagraditi okolišno osjetljiva praksa turističkih poduzeća i destinacija.

Realno, teško je zamisliti potpuni povratak na staro. No, barem kada je riječ o turizmu realan je daljnji prodor tehnologije u poslove komunikacije s tržištem ili u obavljanje raznih poslova.

Pandemija korona virusa ostavit će dubok trag. Za početak, očekuju se jedna od najgorih recesija u proteklih tri-četvrt stoljeća i, specifično, u turizmu izuzetno teška godina te višegodišnje zaustavljanje rasta. Na dugi rok, globalno iskustvo s pandemijom trajno će utjecati na naše vrijednosti i promijeniti aspekte naših života te, specifično, u turizmu može rezultirati pomakom ka prostorno, okolišno i društveno odgovornijem ponašanju. Turizam nakon doba korone biti će drugačiji, mogao bi i trebao bi biti bolji.

4.2.Utjecaj i posljedice Covid-19 krize na destinacije zaštićenih prirodnih područja

Sama pojava Korona virusa neposredna je posljedica promjena korištenja zemljišta (krčenje šuma, fragmentacija staništa i rastuća poljoprivreda povećavaju kontakte između

ljudi i drugih životinja) koje su ključni pokretač nastajanja zoonotskih bolesti (IUCN, 2020). Zbog toga zaštićena područja i zakoni o zaštiti okoliša moraju biti dio naše globalne strategije za smanjenje ili sprječavanje budućih epizoda bolesti. Uslijed COVID - 19 pandemije i epidemioloških preporuka koje uključuju prvenstveno fizičko, ali i socijalno distanciranje, turizam u svim tipovima destinacija je u fazi stagnacije ili pada. Isto se dešava i u destinacijama zaštićenih prirodnih područja koja u suštini predstavljaju prostor za boravak u zdravom okolišu sa smanjenom socijalnom interakcijom. No zbog ograničenog kretanja kako stranih tako i domaćih turista i posjetitelja, ovaj potencijal zaštićenih područja se ne može ostvariti. S druge strane svakodnevno svjedočimo relativno intenzivnom korištenju urbanih zelenih površina u kojima nije moguće postići jednaku razinu socijalnog distanciranja. Navedeno govori da ljudi imaju intenzivnu potrebu za boravkom u prirodnom okolišu, te će se smanjenjem restrikcija potražnja za boravkom u prirodi preliti i u ostala prirodna područja van urbanih i suburbarnih područja. Stavovi i razmišljanja o smanjenju korištenja zaštićenih područja uslijed pandemije su izrazito podijeljeni. Jednu skupinu predstavljaju znanstvenici i stručnjaci koji ističu važnost primarnih funkcija zaštićenih područja; očuvanje vrsta i bioraznolikosti, održavanje usluga ekosustava i zaštitu divljine, koje su apostrofirane u kriznom razdoblju u kojem su sekundarne funkcije poput turizma i rekreacije, kao i edukacije izgubile na značaju, čime se zaštita okreće konzervaciji u pravom smislu te riječi. Posjetitelje zaštićenih područja treba pomaknuti iz dokoličarenja i rekreacije prema informiranju-educiranju-uključivanju u teme baštine. Ovo predstavlja posebnu priliku za pomak prema većoj kvaliteti proizvoda i usluga, posebno s aspekta interpretacije prirodne baštine, koja nosi nova zapošljavanja te prihode. U tom smislu potencijal predstavljaju selektivne vrste turizma i aktivnosti zasnovane na interpretaciji znanosti i baštine, kao što su specijalizirane vođene ture, posjetiteljski info centri i lokaliteti, te volonterski i obrazovni turizam, koji uključuje samog turista u procese učenja i istraživanja.

U navedenom okviru se istražuje i definira međudnos prirodnih ekosustava i poljoprivrede, modeliranje tehnoloških procesa u smislu pozitivne interakcije, očuvanje održivih genetičkih resursa u poljoprivredi – tradicijskih kultivara, odnosno pasmina i sorti, zatim transfer znanja i vještina potrebnih za poljoprivrednu proizvodnju u prirodnim ekosustavima te prerađivanje proizvoda.

U konačnici ostvaruje se pozitivna interakcija koja dovodi do održanja pojedinih ekosustava (travnjaci i visoke zeleni), brojnih ugroženih staništa (npr. brojna i ugrožena travnjačka staništa, staništa strnih žitarica i sl.), pojedinih ekoloških grupa organizama

(npr. insektivori, fimikoli) te pojedinih ugroženih vrsta, posebno onih vezanih uz travnjačka staništa i pašne životinje: travnjačke biljne vrste, gljive, beskralježnjaci, ptice. Ne zaboravimo ni tradicijske sorte kultiviranog bilja i pasmina domaćih životinja, koje su sukladno Konvenciji o bioraznolikosti (1992), također njen dio, ali ujedno i važan gospodarski resurs.⁴³

4.3. Stanje u Hrvatskoj prije i tijekom Covid-19

Svjetska ekonomija, pa tako i Hrvatska, ne tako davno bile su u porastu i nitko nije ni zamišljao da bi se stvari mogle ubrzo, preokrenuti „naglavačke“. Da turizam čini 20 % BDP-a Hrvatske, upozoravali su i ranije razni stručnjaci, a i sami smo bili svjesni koliko se naša ekonomija oslanja na turističku sezonu, koja bi uvijek značajno napunila državni proračun.

Značajniji dolazak turista u Hrvatsku najčešće bi započeo s dolaskom proljeća i prvih toplijih dana, a predsezona bi se „zahuktala“ oko Uskrsa. U Hrvatskoj su se proteklih godina konačno počeli vidjeti i pozitivni pokazatelji razvoja novih oblika turizma, kao što je kontinentalni turizam koji je doživljavao revitalizaciju, razgovaralo se o održivom turizmu, agroturizmu, zdravstvenom, pustolovnom ili robinzonskom turizmu rasla je popularnost.

Jednom riječju, turizam u Hrvatskoj postao je jako važna grana, ali u mjesecima koji nam dolaze posvjedočit ćemo tome koliko nam je on stvarno važan te koliko doprinosi Hrvatskoj.⁴⁴

Prošle godine, u ovo vrijeme strahovalo se od nedostatka radne snage, povećavale su se radne kvota za strane radnike, rastle su plaće u turizmu i ugostiteljstvu, dok se trenutno ugostitelji, iznajmljivači, hotelijeri i svi ostali u lancu turističkog i ugostiteljskog sektora pitaju kada će ponovno moći raditi, te s dozom opreza i strepnje gledaju na situaciju koja je nastala u vezi pandemije korona virusa. Ne zna se kada se može očekivati i kakav je mogući rasplet epidemije ovog virusa u Hrvatskoj te koje će posljedice ona ostaviti na cjelokupno gospodarstvo pa tako i turizam i ugostiteljstvo. Ministar Capelli predviđa da je

⁴³ Marković Vukadin, I., Carić, H., Institut za turizam, Ozimec R., društvo za istraživanje i očuvanje prirodoslovne raznolikosti hrvatske (ADIPA)

⁴⁴ Marković Vukadin, I., Carić, H., Institut za turizam, Ozimec R., društvo za istraživanje i očuvanje prirodoslovne raznolikosti hrvatske (ADIPA)

Hrvatska trenutno najbliža situaciji od 75 % manje noćenja u odnosu na prošlu godinu.

Iako je Vlada RH donijela mjere u više navrata kojima nastoji smanjiti posljedice COVID-a 19 na cjelokupno gospodarstvo, neki poslodavci su već počeli otkazivati ugovore o radu, zapošljavanje sezonskih radnika se ni ne spominje.⁴⁵

Tablica 3. Broj noćenja po županijama u svibnju 2019./2020.

BROJ NOĆENJA PO ŽUPANIJAMA U SVIBNJU 2019./2020.		
ŽUPANIJE	GODINA	
	2019.	2020.
PRIMORSKO-GORANSKA	679 052	36 435
ISTARSKA	1 575 919	40 448
ZADARSKA	351 201	19 373
ŠIBENSKO-KNINSKA	198 201	6 001
SPLITSKO-DALMATINSKA	916 589	15 974
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	719 289	7 778

Izvor: vlastiti uradak prema Državnom zavodu za statistiku, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/04-03-01_05_2020.ht

⁴⁵ Službena stranica Vlade za pravodobne i točne informacije o koronavirusu, dostupno na: <https://www.koronavirus.hr/>

5. CETINSKA KRAJINA KAO POTENCIJAL ZA RAZVOJ RURALNOG TURIZMA NAKON COVID-19

Rijeka Cetina dala je ime i život ovom području, koje se po njoj zove Cetinska krajina. Cetina izvire podno Dinare u Vrličkom polju, teče kroz Sinjsko polje izbijajući iza duboke jame, razlijevajući se kroz bistre rukavce. Ovo plodno Polje, jedno od najvećih u Zagori, oaza je zelenila u krškom kamenjaru regije. Priroda je ovdje privlačna u svako godišnje doba. Jesen privlači bogatstvom plodova ljudi i životinja, ljeti se uživa na razgranatim plažama uz more i jezero, zimi gosti uživaju u seoskim domaćinstvima uz komin i vatru i naravno, domaću spizu, a proljeće daje čari mirisa majčine dušice, kadulje i šumskih jagoda.

5.1. Smjernice za razvoj ruralnog turizma u Cetinskoj krajini

Postojeće stanje u Hrvatskoj nije zadovoljavajuće. Ponuda hrvatskog ruralnog turizma se sporo odvija jer je suočena s nerazvijenom domaćom potražnjom i nepoticajnim okruženjem.

Glavni strateški ciljevi ruralnog turizma su ravnomjerni regionalni razvoj, samozapošljavanje i motiviranje mladih za ostanak na selu.

Da bi se ruralni turizam počeo oporavljati, potrebno je da se zadovolje čimbenici kao što su turistička atraktivnost i dostupnost ruralnog područja, stupanj razvijenosti komunalne i ukupne turističke infrastrukture, stupanj spremnosti prihvaćanja inovacija, tradicija bavljenja turizmom u selu, shvaćanje važnosti ruralnog turizma i uključenost svih vlasti u poticanju razvoja istog.⁴⁶

5.2. Registrirana seoska domaćinstva u Cetinskoj krajini

5.2.1. Seosko domaćinstvo Podastrana

Agro turizam „Podastrana“ se nalazi u općini Hrvace, biseru Dalmatinske zagore koja obiluje mnogim izvorima pitke vode, čistom rijekom Cetinom te mnogim prirodnim blagodatima.

Obitelj Odžak u Hrvacama datira od 1725. god. Bavili su se poljodjelstvom i bili poznati kao veleposjednici s dosta imanja koje se obrađivalo za opstanak i širenje obitelji. Danas u

⁴⁶ Nacionalni katalog, Ruralni turizam Hrvatske 2015., dostupno na: www.hgk.hr pristupljeno: 01.08.2020.

Hrvacama žive dvije obitelji potomaka, koje su uz moderan način življenja zapamtili i dobre stare običaje, npr. u pripremi zdrave hrane uzgojene iz vlastite proizvodnje.

Zaseok Odžaci je udaljen od prometnih središta i pruža nezaboravan doživljaj mira, mirisa prirode i cvrkuta ptica što uz kvalitetna jela s ražnja, ispod peke, iz krušne peći i bakre jamči povratak gosta na imanje. Obitelj proizvodi vlastite napitke, domaće vino, rakiju od višanja, oraha, jabuka. Uz pjesmu, harmoniku i gitaru obitelj Odžak u svom domaćinstvu obećava dobar provod. Također, u sklopu udruge Carpe Diem nude se i sportske aktivnosti (biciklizam, paintball, paragliding, kanu safari na Cetini) te pomoć na imanju. Broj gostiju koji se može primiti odjednom je 50, tako da se mogu organizirati i manje proslave.⁴⁷

5.2.1.1. Turistička ponuda

- Kanuing: seosko domaćinstvo nudi poludnevne ili jednodnevne izlete kanu čamcima na rijeci Cetini ili jezeru Peruča. Gosti mogu uživati u prirodnim ljepotama Cetinske krajine, te nakon toga gozba u domaćinstvo uz jelo po izboru (isključivo domaći uzgoj), te muzika i pjesma.
- Streličarstvo: vježba koncentracije, interesantno u sklopu organizacije team buildinga
- Ljudski stolni nogomet: interesantan nogomet, živa replika stolnog nogometa, samo u ovoj igri nema figura nego osobe koje se kreću lijevo, desno. Igra je odlična za timski uspjeh te odlična za organizaciju team buildinga.
- Zip line: vožnja na čeličnom užetu duljine 200m, brzinom od 45 km/h. Jako uzbudljiva aktivnost, naravno uz pratnju vodiča.
- Wall climbing: penjanje na osam metarski zid sa hvatištima, uz pomoć vodiča. Postoje dva smjera, lakši i teži, dakle za sve dobne skupine i fizičke sposobnosti osobe, uglavnom odlična vježba za određene mišićne partije te stjecanje kondicije, a to sve regulira vodič koji pomaže od malo do maximuma.
- Paintball: Paintball u borovoj šumi nadomak domaćinstva, razni scenariji ,odlično za stjecanje kondicije i jako zdravo jer se nalazi u borovoj šumi, aktivnost vodi umirovljeni dočasnik HV, tako da je igra po sistemu vojne obuke te time dosta realistična pravoj vojnoj akciji.

⁴⁷ Turistička zajednica grada Sinja, dostupno na: <http://www.visitsinj.com/hr> pristupljeno: 19.07.2020.

- Roping poligon: poligon koji je napravljen radi održavanja ravnoteže hodajući na čeličnim sajlama rastegnutim između stabala. Poligon je sastavljen od 5 vježbi, dakle nakon svake stanemo te se prebacimo na drugi dio koji je drugačiji od prethodnog, jako dobra ponuda za održavanje kondicije, stabilnosti, ravnoteže, a odvija se u borovoj šumi.
- Padobransko letenje: rekreativni sport, letenje sa Grede u Hrvacama. Start se nalazi na 820 m nadmorske visine, ima pogodan prilaz i orijentiran je na jug-jugozapad. Uz to se posjećuju i planina Svilaja i Dinara.
- Gastronomija: brudet od pastrve iz Cetine u Bakri, riba lešo pastrva, domaći aperitivi (višnjevača, orahovac, kruškovac, loza), domaće vino (bijelo, crno), domaći sokovi, janje s ražnja, odojak, dalmatinska peka, sir, pršut, uštipci, fritule, sinjski arambaši itd.

Što se tiče samih početaka pandemije Covida-19, gosti nisu mogli doći u izletišta zbog ograničenog kretanja i uvođenja e-propusnica. U tom razdoblju nisu bila moguća grupna okupljanja, ista grupa nije mogla konzumirati određeni prostor u isto vrijeme, dolasci nisu bili mogući bez opravdanih razloga na e-propusnicama (u ovom slučaju izlet i razonoda su bile strogo zabranjene). Svo vrijeme dok su na snazi stupile e-propusnice, seosko domaćinstvo Podastrana je počelo sa izgradnjom drvenih kućica za dvije osobe, sa sanitarnim čvorom i madracima. U tijeku su bile pripreme za nadolazeću sezonu, obrađivala se zemlja, sadili krumpiri, vodila se briga o plantažama, smještajni objekti su se renovirali.

Rad su počeli 10. svibnja, grupe ljudi su bile dozvoljene, međutim, usluga hrane je bila drugačija. Gosti su blagovali na terasi domaćinstva jer su i dalje velike grupe ljudi bile zabranjene. Međutim, iz dana u dan se situacija poboljšavala, broj zaraženih se svakim danom smanjivao, gosti su počeli s rezervacijama. Kako se tijekom pandemija potakla svijest o boravku u prirodi, može se reći da je korona virus donekle i pomogla ovakvim vrstama izletišta. Zašto? Domaće, ugodno, opušteno, ukusno, zabavno, sportski, adrenalin. To su samo neke riječi s kojima se može opisati ugođaj domaćinstava. Za vrijeme pandemije, ljudi su boravili u prirodi, bavili se biciklizmom, planinarenjem, kampiranjem i to sve u krugu svojih domova. Nakon toga su mahom poharali u izletišta koja im zapravo u jednom danu nude više opcija, od opuštenih do onih najaktivnijih.

Prvi vikend nakon otvaranja, izletišta je ugostilo team building Lesnina, koji su uživali u

domaćoj spizi i adrenalinskom parku. Sljedeći dan se održavala proslava rođendana, te prateće aktivnosti, nadalje jutarnji paintball uz gradelavanje. Iz dana u dan, sve do danas je izletišta bilo bukirano, od proslava pričesti, rođendana, momačkih i djevojačkih večeri, adrenalinskih i sportskih aktivnosti.

Slika 1. Seosko domaćinstvo Podastrana, dostupno na: <http://adventurezagora.com/>

5.2.2. Seosko gospodarstvo Panj

Ovo domaćinstvo se nalazi u Hrvacama, točnije Rumin. Atmosferu seoskog imanja dočaravaju gostoljubivi domaćini uz posluživanje domaće rakije, fritula i ostalih autohtonih jela. Domaća hrana i vino, praćeni folklorom i glazbom, obilježiti će svaki boravak.⁴⁸

5.2.2.1. Turistička ponuda

- Dječja alka: većinom se održava nakon prave Alke, u drugoj polovici kolovoza. Međutim, u seoskim domaćinstvima se djeca mogu zabaviti i odigrati Alku u svako doba. Na raspolaganju su im rekviziti Alke, odnosno koplje i sama alka. Princip je takav da djeca trče, a neki koriste i bicikl
- Potezanje konopa: tradicionalni sport snage, dva suprotstavljena tima se

⁴⁸Turistička zajednica grada Sinja, dostupno na: <http://www.visitsinja.com/hr> pristupljeno: 19.07.2020.

natječu s ciljem povlačenja suparnika. Ovaj sport je pogodan za djecu i odrasle.

- Trčanje u vrećama: disciplina u kojoj se natječu mlađi natjecatelji, glavni rekvizit je vreća. Natjecatelji uđu u vreću koja se gornjim dijelom veže oko pojasa, te natjecatelji počinju skakutati-trčati do ciljane crte.
- Jahanje konja: jedan od rijetkih sportova u kojima ne možemo biti sebični. Moramo slušati neko drugo biće, protumačiti njegov govor tijela i prilagoditi se njegovim pokretima. Jahanje ima brojne fizičke, ali i psihičke prednosti.

Nažalost, za vrijeme trajanja pandemije i uvođenja e-propusnica, ovaj objekt je bio zatvoren. Nije bilo mogućnosti rezervacija i primanja gostiju. Rezervacije za održavanje svetih sakramenata su otkazani. Nakon ublažavanja mjera, domaćinstvo je počelo s radom.

Panj nudi uslugu proslave vjenčanja na otvorenome. Vjenčanja na otvorenome su postala veliki trend, što stavlja ovo domaćinstvo na visokoj poziciji u Cetinskoj krajini.

Slika 2. :Seosko gospodarstvo Panj, dostupno na: www.visitsinj.hr

5.2.3. Obiteljsko izletište Mustang

Obiteljsko izletište Mustang nalazi se u Glavicama, 2 kilometra od Sinja. Obuhvaća 20 000 četvornih metara zelene površine koja uključuje koral za konje, pašnjak, livadu, sportski teren, zog za balote, trim stazu i restoran. Daleko od gradske gužve u oazi mira i tišine, restoran njeguje domaću hranu i vina uz prekrasnu atmosferu. Za idealan odmor tu su i apartmani sa jacuzzijem i ugodnim sobama, koji će zadovoljiti svakog.⁴⁹

5.2.3.1. Turistička ponuda

- Koral za konje: omogućuje stapanje s prirodom, površina koja uključuje pašnja, livadu, sportski teren
- Zog za balote: Cilj je baciti boću tako da se ona što bliže dokotrlja do bulina. Za svaku boću koja je najbliže bulinu, dobiva se bod (*punat*). Boduju se samo boće koje su bliže bulinu od protivničkih. Igra se dok jedna od ekipa ne postigne 13 punat.
- Trim staza: zemljasti put na livadi ili šumi, s mjestima za vježbanje na kojima se nalaze i određene sprave izrađene od prirodnih materijala.

Slika 3.: Obiteljsko domaćinstvo Mustang, dostupno na: www.visitsinj.hr

⁴⁹ Turistička zajednica grada Sinja, dostupno na: <http://www.visitsinj.com/hr> pristupljeno: 19.07.2020.

6. ZAKLJUČAK

Ruralni turizam je jedan od selektivnih oblika turizma, koji podrazumijeva odvijanje aktivnosti na selu u prirodnom okruženju, izvan gradske gužve i buke. Ruralni turizam, osim što se veže uz ruralna područja, ima sljedeće značajke: mirna sredina, tišina, očuvana priroda, komunikacija s domaćinima i upoznavanje s njihovim načinom života, odnosno ruralnim poslovima. U skladu s tim odrednicama, ruralni turizam podrazumijeva sve aktivnosti koje su usko vezane za ruralni stil života: pješačenje, jahanje, sudjelovanje u poljoprivrednim radovima, zdravstveni turizam, umjetničke radionice ili folklorne grupe i slično.

Hrvatski ruralni turizam treba povezivanje s naglaskom na suradnju poljoprivrednih gospodarstava, proizvođača hrane i različitih potrepština, pružatelja usluga smještaja i ostalih turističkih proizvoda.

Cetinska krajina je područje prepoznatljivog identiteta u kojem živi zadovoljno stanovništvo gdje snažna i konkurentna poljoprivredna djelatnost predstavlja temelj razvoja poduzetništva uz dostupnu i prilagođenu infrastrukturu i razvijene temeljne usluge. Ona kao takva, uz svoje prednosti i prilike, predstavlja odličnu priliku za razvoj ruralnog turizma. Ono vrednuje i prirodno i kulturno, stanovništvo plasira vlastite poljoprivredne proizvode s dodanom vrijednošću čime direktno doprinose povećanju prihoda u ruralnom prostoru, a time i prihoda lokalne zajednice.

Trenutačna pandemija koronavirusa je utjecala na poslovanje seoskih domaćinstava, odnosno ta domaćinstva su bila prisiljena zatvoriti svoja vrata. Međutim, za to vrijeme, „domaće“ stanovništvo počinje istraživati okolinu, baviti se raznoraznim aktivnostima koji uključuju šetnje u prirodi. To je stanovništvo potaklo na posjećivanje seoskih domaćinstava nakon potpunog zatvaranja. Takva domaćinstva nude adrenalinske aktivnosti u prirodnom okruženju, druženja s obitelji i prijateljima (u dozvoljenom broju posjetitelja i s određenim distanciranjem).

Tijekom pisanja završnog rada, koristila sam se literaturom s interneta. Što se tiče koronavirusa, vijesti su točne, ispravne i ažurne, pa sam stoga mogla provoditi konkretne analize stanja u Hrvatskoj. Odradila sam intervju sa domaćinima navedenih domaćinstava putem društvenih mreža, zbog pravila distanciranja. Seosko domaćinstvo Podastrana je jedino registrirano domaćinstvo u Cetinskoj krajini koje nudi pravu uslugu seoskog turizma, odnosno svaki proizvod je iz domaćeg uzgoja, a usluga je potpuna, tj. usluge koje nudi mogu zadovoljiti svaku dobnu skupinu.

POPIS LITERATURE:

Knjige:

1. Bartoluci, M, Hendija, Z., Petračić, M. (2016).: Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u Kontinentalnoj Hrvatskoj, Acta economica et turistica
2. Defilippis, J. (2005): Hrvatska u ruralnom prostoru Europe. Sociologija sela
3. Franić, R. (2006): Politika ruralnog razvitka – nova prilika za Hrvatsku. Agronomski glasnik
4. Grižnić J.,(2019.): Uvod u turizam, povijest, razvoj, perspektive, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", Pula 2019.
5. Lukić, A. (2010): O teorijskim pristupima ruralnom prostoru, Hrvatski geografski glasnik
6. Petrić, L. (2006): Osnove turizma, Sveučilište u Splitu, Split,
7. Rajko, M. (2013): Institucionalni model razvoja ruralnog turizma na primjeru Središnje Istre, Oeconomica Jadertina, str.51

Članci:

1. Demonja, D. (2014): The Overview and Analysis of the State of Rural Tourism in Croatia. Sociologija i prostor, str. 25. – 43.
2. L. Darko. (2015.): Nacionalni katalog, Ruralni turizam Hrvatske 2015., str. 8. – 38.
3. Marković Vukadin, I., Carić, H., Institut za turizam, Ozimec, R., društvo za istraživanje i očuvanje prirodoslovne raznolikosti hrvatske (ADIPA), str. 3. – 15.

Pravilnik/ Zakon:

1. Narodne novine, (2013): Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine
2. Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu (2008), članak 5.
3. Ministarstvo turizma Republike hrvatske (2011): Priručnik za bavljenje seoskim turizmom

Izvori s interneta:

1. Hrvatska enciklopedija (2020), Leksikografski zavod Miroslava Krlež, dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62763> (01.07.2020.)
2. Turizam (2004): definicija, nastanak, razvoj i podjela, dostupno na: https://croatialink.com/wiki/turizam:_definicija,_nastanak,_razvoj_i_podjela (01.07.2020.)
3. Kratka povijest turizma u Hrvatskoj (2019), dostupno na: www.cimerfraj.hr (01.07.2020.)
4. Cimerfraj.hr. (2020), dostupno na: <https://www.cimerfraj.hr/aktualno/ruralni-turizam> (01.07.2020)
5. Odbor za turizam Hrvatskog Sabora (2014): Mogućnosti razvoja ruralnog turizma u RH., dostupno na: www.sabor.hr (19.07.2020)
6. Lokalna razvojna strategija Lag-a "Cetinska krajina" za razdoblje 2014. – 2020., Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020, dostupno na: www.lag-ck.hr (19.07.2020)
7. Grad Sinj (2018); Strategije razvoja grada Sinja, Razdoblje 2015.-2020.; studeni 2015.; dostupno na www.sinj.hr. (19.07.2020)
8. Turizmoteka, turističko informativni centar (2020), dostupno na: <https://www.turizmoteka.hr/> (21.07.2020)
9. Službena stranica Vlade za pravodobne i točne informacije o koronavirusu (2020), dostupno na : <https://www.koronavirus.hr/> (21.07.2020)
10. Seosko domaćinstvo Podastrana (2015), dostupno na: <http://adventurezagora.com>. (30.08.2020)
11. Seosko gospodarstvo Panj (2010), dostupno na: www.visitsinj.hr (30.08.2020)
12. Cetinska krajina, Sinj u sridu (2020), dostupno na: <https://www.cetinska-krajina.hr/> (30.08.2020)

POPIS SLIKA

Slika 1. Seosko domaćinstvo Podastrana

Slika 2. Seosko gospodarstvo Panj

Slika 3. Obiteljsko domaćinstvo Mustang

POPIS TABLICA

Tablica 1: Površina, stanovništvo i naselja na području LAG-a „Cetinska krajina

Tablica 2.: Poljoprivredno zemljište u ARKOD-u prema vrsti uporabe i broju poljoprivrednih gospodarstava u Splitsko-dalmatinskoj županiji i LAG-u na dan 21. prosinca 2015. godine

Tablica 3. Broj noćenja po županijama u svibnju 2019./2020.

POPIS GRAFIKONA:

Grafikon 1. Raspodjela smještajnih kapaciteta u RH

Grafikon 2. Broj registriranih turističkih seoskih domaćinstava od 2010. do 2018

Grafikon 3.: Broj dolazaka gostiju u prvih 6 mjeseci 2020.

SAŽETAK:

Ruralni turizam je jedan od selektivnih oblika turizma čije se aktivnosti odvijaju u ruralnom prostoru. Ovaj oblik u Hrvatskoj nije dovoljno razvijen, a samim time i u Cetinskoj krajini. Svrha ovog završnog rada je prikazati sva ograničenja i prijetnje koje se stavljaju pred cijelu Cetinsku krajinu prije i nakon pandemije koronavirusa. Radom je obuhvaćeno definiranje karakteristika ruralnih područja općenito, karakteristike Cetinske krajine kao ruralnog područja, te su objašnjenu ključni resursi neophodni za razvoj turističke ponude.

Teorijski su analizirani pojmovi o turizmu, te povijest turizma, a zatim su posebno razrađeni selektivni oblici turizma, kulturni turizam, ruralni turizam, vjerski turizam, izletnički turizam i sportsko rekreacijski turizam i gastronomski turizam. Zatim je obavljena detaljna analiza dosadašnjeg razvoja turizma u destinaciji kao i potencijalnih resursa bitnih za budući rast i razvitak turizma.

Na kraju se može zaključiti da ruralni turizam Cetinske krajine nije još doživio procvat te zbog toga treba poduzeti velik broj koraka kako bi taj oblik turizma postao važnija gospodarska djelatnost u tom području.

Ključne riječi: Cetinska krajina, ruralni turizam, koronavirus

SUMMARY:

Rural tourism is one of the selective forms of tourism whose activities take place in rural areas. This form is not sufficiently developed in Croatia, and also in the Cetina region. The purpose of this study is to present all the restrictions and threats that are threat the entire Cetina region before and after the coronavirus pandemic. The study includes the the characteristics of rural areas in general, the characteristics of the Cetina region as a rural area, and explains the main resources. The concepts of tourism and the history of tourism are theoretically analyzed, and then selective forms of tourism, cultural tourism, rural tourism, religious tourism, excursion tourism and sports and recreational tourism and gastronomic tourism are specially developed. Then, a detailed analysis of the current development of tourism in the destination was performed, as well as the potential resources important for the tourism development.

In the end, it can be concluded that the rural tourism of the Cetina region has not yet flourished and therefore a large number of steps should be taken to make this form of tourism a more important economic activity in the area.

Key words: Cetina region, rural tourism, coronavirus